BIỂN, ĐẢO VIỆT NAM

NGUYÊN BẢN SÁCH *ĐỊA DƯ ĐỒ KHẢO*

Phạm Hoàng Quân*

LTS: **Vào cuối tháng 8 năm 2012, nhà nghiên cứu Trần Đình Sơn đã công bố bản sao cuốn sách *Địa dư đồ khảo* do các học giả Trung Quốc biên soạn, xuất bản dưới thời vua Quang Tự nhà Thanh. Tập sách này có kèm theo nhiều bản đồ, trong đó có bức "Quảng Đông tỉnh đồ", xác định rõ Quỳnh Châu (tức đảo Hải Nam) là biên giới cuối cùng của lục địa Trung Hoa. Như vậy là sau bản đồ "Hoàng triều trực tỉnh địa dư toàn đồ" vừa được công bố vào tháng 7 vừa qua tại Hà Nội, chúng ta lại có thêm một bản đồ nữa do chính người Trung Quốc soạn vẽ chính thức xác nhận cực nam của Trung Quốc chỉ đến đảo Hải Nam, không hề bao gồm hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa của Việt Nam. Cuốn *Địa dư đồ khảo* vì thế, cần phải được tìm hiểu kỹ càng hơn. Bài viết dưới đây của tác giả Phạm Hoàng Quân sẽ giới thiệu tổng quát về nguyên bản của cuốn sách này hiện lưu giữ tại Thư viện Quốc gia Trung Quốc.**

Theo báo *Sài Gòn tiếp thị* ngày 29/8/2012 - với thông tin khảo tả khá nhất so với các nguồn thông tin khác - chúng ta thấy bản sao sách *Địa dư đồ khảo* (*ĐDĐK*) do ông Trần Đình Sơn công bố chỉ khảo về 7 tỉnh trong nội địa Trung Quốc, tức là bản sao này bỏ mất 11 tỉnh và kinh đô, đây là dấu hiệu cho thấy bản sách sao chép này không toàn vẹn. Cũng do bản sao không toàn vẹn nên những thông tin quan trọng như tác giả, nơi xuất bản, năm xuất bản đã không được nói đến và mặt khác, nội dung tổng thể của sách này ra sao cũng còn bỏ ngỏ.

Trước mắt, đối chiếu mục lục sách trong bản tin của báo *Sài Gòn tiếp thị* với bản *Địa dư đồ khảo,* 4 quyển hiện lưu tại Thư viện Quốc gia Trung Quốc thì thấy khá trùng khớp, bản sao đã sao lại phần cuối của quyển 2 và gần trọn quyển 3 và quyển 4 của sách gốc.

Nguyên bản *Địa dư đồ khảo*

Địa dư đồ khảo [地輿圖考/Diyu tukao] do Củng Sài [龔柴/Gong Chai] phối hợp biên soạn và biên dịch, sách này được Ích Văn thư quán xuất bản năm Quang Tự thứ 9 (1883) và tái bản năm Quang Tự thứ 27 (1901). Bản năm 1901 in chữ chì, cộng 95 tờ, mỗi trang 20 hàng, mỗi hàng 41 chữ, nhiều đồ hình và địa đồ. Sách chia làm 4 quyển:

Quyển 1, gồm các mục:

- Địa thế hỗn viên thuyết.
- Địa thuộc hành tinh thuyết.
- Trắc lượng địa cầu thuyết.
- Địa lý hình thế thích danh.
- Thiên hạ cao sơn đại xuyên đề danh.

* Huyện Cái Bè, tỉnh Tiền Giang.

- Thiên hạ ngũ châu phương vực đề danh.
- Thiên hạ ngũ châu địa dư toàn đồ.
- Á Tế Á toàn đồ.
- Á Tế Á châu tổng khảo.
- Trung Quốc phương vực tổng khảo.
- Trung Quốc hình thế khảo lược.
- Trung Quốc hải đảo khảo lược.
- Trung Quốc thập bát tỉnh vật sản ký lược.
- Hoàng triều địa dư toàn đồ.
- Trung Quốc lịch đại đô ấp khảo.

Đây là phần trình bày tổng quát theo địa lý học Tây phương, lược khảo về địa lý năm châu, địa đồ năm châu, lược khảo địa lý châu Á, địa đồ châu Á, tổng khảo phương vực, hình thế, hải đảo, vật sản Trung Quốc, địa đồ "Hoàng triều địa dư toàn đồ", khảo về kinh đô Trung Quốc qua các đời.

Quyển 2: Lược khảo về các đơn vị hành chính, gồm kinh đô và 18 tỉnh, mỗi nơi đều sắp xếp trang trước là "địa đồ" theo sau là phần "khảo lược", cuối quyển 2 phụ khảo về Miêu dân.

Quyển 3, gồm các mục:

- Mãn Châu toàn đồ và khảo lược.
- Mông Cổ toàn đồ và khảo lược.
- Thanh Hải, Tây Tạng đẳng thống đồ [địa đồ chung 2 vùng].
- Thanh Hải khảo lược.
- Tây Tạng khảo lược.
- Khuếch Nhĩ Khách, Bất Đan phụ khảo [phụ khảo về Gurkha và Bhutan].
- Tân Cương thống đồ.
- Thiên Sơn nam bắc lộ [vùng Biskek- Tarim Pendi] khảo lược.
- Triều Tiên toàn đồ và khảo lược.
- Việt Nam, Xiêm La, Diến Điện hợp đồ [địa đồ chung 3 nước].
- Việt Nam khảo lược.
- Xiêm La [Thailand] khảo lược.
- Diến Điện [Myanmar] khảo lược.

Quyển 4, gồm các mục:

- Nhật Bản toàn đồ và khảo lược.
- Á Châu Nga thuộc đồ [địa đồ các nơi ở châu Á thuộc Nga] và khảo lược.
- Tây Vực Hồi bộ đẳng thống đồ và khảo lược.
- A Phú Hãn [Afghanistan] khảo lược.
- Tỳ Lộ Chi [Pakistan] khảo lược.
- Ấn Độ toàn đồ và khảo lược.
- Ba Tư, A Lạt Bá hợp đồ [địa đồ chung 2 vùng Presia và Arab].
- Ba Tư khảo lược.

- A Lạt Bá khảo lược.
- Đông Thổ Nhĩ Kỳ [Turkey và Cyprus] đồ và khảo lược.
- Tây Lý Á đồ [các nước châu Phi].
- Tây Lý Á phụ khảo.

Mục lục quyển 3 và quyển 4 gần giống như mục lục bản sao *ĐDĐK* trong bài điểm sách trên báo *Sài Gòn tiếp thị* (số quốc gia được khảo trong sách gốc nhiều hơn ở bản sao).

Toàn bộ sách gồm 35 địa đồ, trong đó có 20 địa đồ thuộc Trung Quốc và 15 địa đồ các nơi trên thế giới. Đáng lưu ý là bức tổng đồ "Hoàng triều địa dư toàn đồ" trong quyển 1 và địa đồ "Quảng Đông tỉnh" trong quyển 2.

"皇朝地輿全圖 - **Hoàng triều địa dư toàn đồ" trong quyển 1 sách *Địa dư đồ khảo***

"Hoàng triều địa dư toàn đồ" là địa đồ hành chính toàn Trung Quốc, được vẽ theo kỹ thuật của phương Tây, phân kinh vĩ độ, chỉ khác là kinh tuyến lấy Bắc Kinh làm chuẩn [đường kinh tuyến qua Bắc Kinh là 0 độ], kinh tuyến và vĩ tuyến có khoảng cách 10 độ (Hình1). Giới hạn cực nam của Trung Quốc đến đảo Hải Nam, tỉnh Quảng Đông, khoảng $18^{0}30'$ vĩ bắc. So với địa đồ "Quảng Đông tỉnh" ở quyển 2, vĩ độ bắc chênh lệch khoảng 15'. Bản sao *ĐDĐK* thiếu quyển 1 nên không có địa đồ này.

"廣東省圖 - **Quảng Đông tỉnh đồ" trong quyển 2 sách *Địa dư đồ khảo***

"Quảng Đông tỉnh đồ" được vẽ theo kỹ thuật của phương Tây, phân kinh vĩ độ, kinh tuyến lấy Bắc Kinh làm chuẩn [đường kinh tuyến qua Bắc Kinh là 0 độ], kinh tuyến và vĩ tuyến có khoảng cách 1 độ. Giới hạn cực nam tỉnh Quảng Đông đến cuối đảo Hải Nam, khoảng $18^{0}15'$ vĩ bắc (Hình 2). Đại thể, so bản gốc với bản sao *ĐDĐK*, có vài điểm khác, bản sao không có các đường kinh vĩ và tô màu nhạt, bản gốc có đường kinh vĩ và in một màu đen.

Địa dư đồ khảo là sách được biên soạn, biên dịch trong giai đoạn Trung Quốc đã chịu ảnh hưởng rất nhiều từ các sách địa lý phương Tây, trước nó là các bộ sách lớn như *Hải quốc đồ chí,* 100 quyển (1841-1852) của Ngụy Nguyên và *Doanh hoàn chí lược,* 10 quyển (1848) của Từ Kế Dư, phần lớn kiến thức về địa lý thế giới trong các sách này là biên dịch từ các sách Tây phương. So với *Hải quốc đồ chí* và *Doanh hoàn chí lược* thì *Địa dư đồ khảo* chỉ ghi chép toát yếu, các địa đồ cũng là mô phỏng theo những sách trước. Củng Sài sau đó lại cùng với Hứa Bân biên dịch sách *Ngũ châu đồ khảo* [Wuzhou tukao], do Từ Gia Hối ấn thư quán ở Thượng Hải xuất bản năm 1898 và tái bản năm 1902. Nội dung *Ngũ châu đồ khảo* cũng tương tự như *Địa dư đồ khảo* nhưng hoàn bị hơn và cũng được học giới biết đến nhiều hơn.

So nguyên bản *ĐDĐK* với bản sao *ĐDĐK* ta thấy: do thiếu quyển 1 nên bản sao không thể hiện được diện mạo của bản gốc cùng với những thông tin về văn bản, thiếu bức địa đồ rất quan trọng là "Hoàng triều địa dư toàn đồ".

Hình 1: "Hoàng triều địa dư toàn đồ" trong quyển 1 sách *Địa dư đồ khảo,*
bản lưu tại Thư viện Quốc gia Trung Quốc. (Tư liệu PHQ).

Giới hạn cực nam của Trung Quốc chỉ đến đảo Hải Nam, khoảng 18°30' vĩ độ bắc.

Hình 2: Địa đồ "Quảng Đông tỉnh" trong quyển 2 sách *Địa dư đồ khảo*,
bản lưu tại Thư viện Quốc gia Trung Quốc. (Tư liệu PHQ).
Giới hạn cực nam Trung Quốc chỉ đến đảo Hải Nam, khoảng 18°15' vĩ độ bắc.

Bản sao *Địa dư đồ khảo* tuy không toàn vẹn, nhưng dù sao cũng là một cuốn sách có khá nhiều giá trị, ở góc độ giá trị lịch sử, nó ghi dấu một thời vua quan cuối triều Nguyễn muộn màng biết đến Tân thư. Trong nghiên cứu nói chung, còn cần phải thêm một bước đối chiếu, so sánh trước khi khai thác nội dung được sao chép.

Kết luận

Về giá trị pháp lý trong việc chứng minh chủ quyền của Việt Nam đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa, trong trường hợp sách gốc không còn, nếu bản sao *ĐDĐK* do chính người Trung Quốc thực hiện thì có giá trị cao nhất; kế đến là do người ở một nước thứ ba thực hiện, chẳng hạn như Nhật Bản hoặc Triều Tiên và cuối cùng mới là sản phẩm do Việt Nam, tức một trong những bên tranh chấp thực hiện. Vì vậy, xét về ý nghĩa thực tiễn trong vấn đề chứng lý nhằm chứng minh chủ quyền lịch sử các quần đảo trên biển Đông, bản sao *ĐDĐK* có giá trị rất kém.

Trong nghiên cứu mở rộng về chủ quyền biển Đông hoặc nghiên cứu tổng quan về địa lý lịch sử Đông Nam Á, nếu cần thêm một yếu tố nhằm kiện toàn tài liệu tham khảo, người ta hẳn sẽ dựa vào bản in tức sách gốc *Địa dư đồ khảo,* 4 quyển.

Việc quan trọng hơn là phải hệ thống và phân tích các loại tư liệu này, để có sự chọn lọc trong việc nêu ra những chứng lý về chủ quyền không có căn cứ lịch sử của nhà nước Trung Quốc hiện nay đối với hai quần đảo Hoàng Sa và Trường Sa.

Cái Bè, 19/9/2012

P H Q

TÓM TẮT

Bài viết giới thiệu tổng quát về nguyên bản sách *Địa dư đồ khảo*, do các học giả người Trung Quốc biên soạn và xuất bản vào năm 1901. Đây là cuốn sách biên khảo về địa lý thế giới và địa lý Trung Hoa, với nhiều tấm bản đồ được vẽ theo kỹ thuật của phương Tây, trong đó có bức địa đồ toàn Trung Quốc và bức địa đồ tỉnh Quảng Đông xác định giới hạn cực nam của Trung Quốc chỉ đến cuối đảo Hải Nam.

ABSTRACT

ORIGINAL COPY OF THE BOOK *ĐỊA DƯ ĐỒ KHẢO*
(THE BOOK OF "GEOGRAPHY MAP REFERENCES")

The article generally introduces about the original copy of the book *Địa dư đồ khảo* (The book of "Geography map references") compiled and published by Chinese scholars in 1901. This is a reference book on the geography of the world and China, including maps drawn by Western techniques, among them the maps of entire China and Guangdong Province only defined China's southernmost limit to the end of Hainan island.